

การพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์และขับเคลื่อนสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรรายย่อย อำเภอตอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

มัทนา อินไชย¹ สิริศักดิ์ รัชชุตานติ² เจิมขวัญ รัชชุตานติ^{3*}

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่^{1 3*}

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยชินวัตร^{2*}

อีเมล : mathana_inc@cmru.ac.th^{1*}

วันที่รับบทความ 18 กรกฎาคม 2567

วันแก้ไขบทความ 10 ตุลาคม 2567

วันที่รับบทความ 21 ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์และขับเคลื่อนระบบเกษตรอินทรีย์เกษตรกรรายย่อยอำเภอตอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) จากกลุ่มเกษตรกรเกษตรอินทรีย์รายย่อยบ้านดอกแดงตำบลสง่าบ้าน อำเภอตอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 22 ราย ใช้ระเบียบวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research, PAR) โดยการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำเกษตรกร เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสม การสร้างองค์ความรู้หลักการเกษตรอินทรีย์ อบรมเชิงปฏิบัติการจากผู้เชี่ยวชาญด้านเกษตรอินทรีย์ และทำการตรวจประเมินแปลงเกษตรอินทรีย์ตามขั้นตอนของการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรยังขาดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่เพื่อพัฒนาเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ที่มีมาตรฐาน แนวทางการพัฒนาและขับเคลื่อนคือ 1) การให้องค์ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานของการทำเกษตรอินทรีย์ และ 2) การฝึกทักษะเชิงปฏิบัติการที่ถูกต้องในการจัดการพื้นที่ตามแนวทางเกษตรอินทรีย์แก่กลุ่มเกษตรกร ผู้วิจัยได้ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายทำให้กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของสมาพันธ์เกษตรกรยั่งยืนเชียงใหม่ มีคณะกรรมการสมาพันธ์เป็นที่คำปรึกษาด้านเทคนิคการผลิตรวมถึงถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการระบบเกษตรอินทรีย์แก่กลุ่มเกษตรกร เกษตรกรสามารถปรับเปลี่ยนจัดการพื้นที่การเกษตรเข้าเกณฑ์การรับรองและได้รับการรับรองมาตรฐานแบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee System: PGS) จำนวน 1 ราย

คำสำคัญ : เกษตรอินทรีย์ ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS)

Developing an Organic Farming System and Advancing Towards Organic Agricultural Certification with a Participatory Guarantee System (PGS), Doi Saket District, Chiang Mai Province.

Mathana Inchai¹, Sirisak Ratchusanti², Jermkhuan Ratchusanti^{3*}
Faculty of Management Sciences, Chiang Mai Rajabhat University^{1,3*}
Faculty of Education, Shinawatra University
อีเมล: mathana_inc@cmru.ac.th^{3*}

Received 18 July 2024

Revised 10 October 2024

Accepted 21 October 2024

Abstract

This research aims to explore the development of an organic farming system and strategies for integrating small farmers in Doi Saket District, Chiang Mai Province, into the participatory organic farming standard certification system. The study employed a purposive sampling method, selecting 22 small organic farmers from Ban Dok Daeng, Sanga Ban Subdistrict, Doi Saket District, Chiang Mai Province. Utilizing a participatory action research approach, data were collected through group discussions and in-depth interviews with farmer leaders. The research focused on identifying guidelines for developing an appropriate organic farming system, imparting knowledge on organic farming principles, conducting workshops led by organic farming experts, and assessing organic farming plots according to the participatory organic farming standard certification process. The study found that the farmers still need a proper understanding of land management to transition into a certified organic farming system. The development and advancement approach includes: 1) providing knowledge on organic farming standards and 2) training farmers skill in the correct techniques for managing land according to organic farming principles. The researcher has promoted the creation of a network, causing sample farmers to become members of the Chiang Mai Sustainable Farmers Federation. A federation committee advises on production techniques and transfers knowledge of organic farming system management to farmer groups. In addition, farmers can adjust agricultural land management to meet the certification criteria and receive 1 Participatory Guarantee Standard or PGS certification.

Keywords: Organic farming, Participatory Guarantee System (PGS)

1. บทนำ

วิถีการเกษตรของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงเป็นการทำเกษตรเพื่อการค้าและการส่งออกระบบเกษตรกรรมของไทยจึงมีการใช้เคมีภัณฑ์และสารเคมีป้องกันศัตรูพืชกันมาก ทำให้เกิดสารเคมีตกค้าง เกิดการปนเปื้อนของสารเคมีทั้งทางดิน ทางน้ำ ทางอากาศ กระทั่งไปถึงความสมบูรณ์ทางชีวภาพในระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากษตรอินทรีย์เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม ตั้งแต่กระบวนการผลิต การรับรองมาตรฐาน การจัดการผลผลิต และแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร แผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2566-2570 จัดทำภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสมดุล พอประมาณ มีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน สอดคล้องกับภูมิสังคมแต่ละพื้นที่และวิถีดั้งเดิม เป็นการพัฒนาตามลำดับขั้นโดยพัฒนาเกษตรอินทรีย์วิถีชาวบ้านที่เป็นระบบผลิตที่พึ่งตนเองเป็นหลักตามวิถีธรรมชาติ และการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ให้ได้การรับรองตามมาตรฐานระดับประเทศ เน้นให้มีการเทียบเคียงมาตรฐานและระบบตรวจสอบรับรองที่เท่าเทียมในระดับสากล (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ. 2566)

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์คือเกณฑ์ข้อกำหนดที่เกษตรกรผู้ผลิตจะต้องปฏิบัติตาม และหน่วยงานรับรองจะใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจประเมินการผลิต และตัดสินใจในการรับรองฟาร์มที่ได้ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐาน มาตรฐานจึงเปรียบเสมือนหนึ่งเป็นกระบวนการแปลความคาดหวังและคุณค่าของเกษตรอินทรีย์ให้เป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มี 2 ระบบ คือ 1 ระบบการรับรองโดยบุคคลที่สาม หรือหน่วยตรวจรับรอง (Third party certification body, CB) และ 2) ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee System, PGS) ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วมหรือที่เรียกกันทั่วไปว่าระบบ PGS เกิดขึ้นจากการตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ของระบบการรับรองโดยบุคคลที่สามและเป็นระบบที่กระตุ้นให้ผู้ผลิตเกิดการพัฒนาการผลิตเข้าสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเกิดเครือข่ายระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค (มูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย. 2560)

การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วม เป็นระบบที่ค่อย ๆ ขยายตัวในประเทศไทยโดยมุ่งหวังว่าจะเป็น การสร้างกระบวนการรับรองมาตรฐานให้เกษตรกรโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยได้ปรับเปลี่ยนสู่การทำเกษตรอินทรีย์อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาของกัญญพัทธ์สิวี่ กล่อมชงเจริญ โสภณ พองเพชร ปิยวรรณ สิริประเสริฐศิลป์ และคณะ (2564) พบว่าผู้ประกอบการร้านอาหารมีความต้องการผลผลิตเกษตรอินทรีย์ในปริมาณมาก ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรพบว่าส่วนใหญ่เกิดจากการผลิต เช่น การขาดแคลนปัจจัยการผลิต การวางแผนการผลิต ขาดองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้อง ปัญหาพื้นที่ทำเกษตรอินทรีย์ คือคุณภาพของดินและการจัดการน้ำ โดยการศึกษาของ สวรรค์ มณีโชติ และดุสิต อธิษฐ์วัฒนา (2562) พบว่าหลังจากการนำระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมมาประยุกต์ใช้กับกลุ่มรักษ์เกษตรอินทรีย์พีจีเอส เป็นระยะเวลา 2 ปี พบว่ามีผู้ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ด้วยระบบพีจีเอส ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นว่าพีจีเอสเหมาะสมกับการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ภายในชุมชนเกษตรกรรายย่อย ซึ่งมีผลผลิตหลากหลายอย่างละเล็กอย่างละน้อยและส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน อีกทั้งการศึกษา อภิชาติ โจอารีย์ (2561) พบว่าการสร้างส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาสามารถผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนงานในระดับชุมชนได้อย่างยั่งยืนโดยภาคีที่เป็นแกนนำ คือชาวบ้านเกษตรกร กรมิวิชาการเกษตร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ มหาวิทยาลัยที่จัดการเรียนการสอนด้านเกษตรกรรม

ดังนั้นการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์และขับเคลื่อนเกษตรกรรายย่อยให้ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมจึงเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่จะช่วยให้เกษตรกรเกษตรอินทรีย์รายย่อยในชุมชนมีโอกาสเข้าถึงและได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์มากขึ้น และทำให้เพิ่มโอกาสในการขยายตลาดเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคที่รักสุขภาพในวงกว้างขึ้นจนสามารถสร้างเป็นอาชีพหรือช่องทางเพิ่มรายได้แก่ครัวเรือน

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ ในแต่ละอำเภอจะมีพื้นที่การเกษตรและครัวเรือนเกษตรจำนวนมาก อำเภอดอยสะเก็ดเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นสำคัญ ในปี 2567 มีครัวเรือนเกษตรจำนวน 4,029 ครัวเรือน และมีพื้นที่เพาะปลูก 47,083 ไร่ (สำนักงานเกษตรอำเภอดอยสะเก็ด. 2567) แต่จากการสำรวจพบว่าเกษตรกรที่มุ่งเน้นการผลิตเพื่อการค้าเป็นหลักจึงนิยมใช้เคมีภัณฑ์ในการเพาะปลูก ขณะเดียวกันเกษตรกรรายย่อย

เริ่มสนใจทำการเกษตรอินทรีย์มากขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมและรณรงค์ให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของความปลอดภัยในอาหาร และการรักษาสิ่งแวดล้อม รวมถึงเป็นการสนับสนุนให้เกษตรกรรายย่อยได้มีโอกาสพัฒนารูปแบบการเกษตรที่ส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนในอนาคต ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการส่งเสริมและการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนสำหรับกลุ่มเกษตรกรรายย่อย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พร้อมทั้งขับเคลื่อนระบบเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม อันเป็นการดำเนินการภายใต้พื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ชุมชนจะมีความมั่นคงทางอาหาร มีอาชีพ และพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและขับเคลื่อนระบบเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้เกษตรกรรายย่อยในอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม

3. วิธีการวิจัย

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการวิจัยจะใช้กรอบตามภาพนี้เป็นแนวทางเพื่อที่จะนำไปสู่การตอบใจทุกและวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ แสดงดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากรูปที่ 1 ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มุ่งเน้นแก้ปัญหาที่ตรงกับบริบทของชุมชนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพด้วยระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ สร้างเครือข่ายเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการระบบเกษตรอินทรีย์และเข้าสู่การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบชุมชนมีส่วนร่วม โดยมีเป้าหมายให้ครัวเรือนสามารถสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ ได้บริโภคอาหารปลอดภัยชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษานี้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) คือ กลุ่มเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ตำบลสง่าบ้าน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากมีการรวมกลุ่มเกษตรกรภายใต้ผู้นำอย่างเข้มแข็งมีความสนใจและพร้อมที่จะปรับวิธีการเพาะปลูกในรูปแบบเกษตรอินทรีย์เพื่อพัฒนาเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม จึงเข้าร่วมโครงการแบบสมัครใจจำนวนทั้งหมด 22 ราย

3.2 เครื่องมือและการรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนการศึกษา 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูลสถานการณ์ด้านเกษตรอินทรีย์เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสม โดยโดยเทคนิคการสนทนากลุ่มเกษตรกร 22 ราย ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำเกษตรกรจำนวน 5 ราย ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (semi structured interview) และใช้แบบสอบถาม (questionnaire) ในสำรวจระดับปัญหา ประเมินความรู้ ความเข้าใจ และประเมินความพร้อมของเกษตรกร

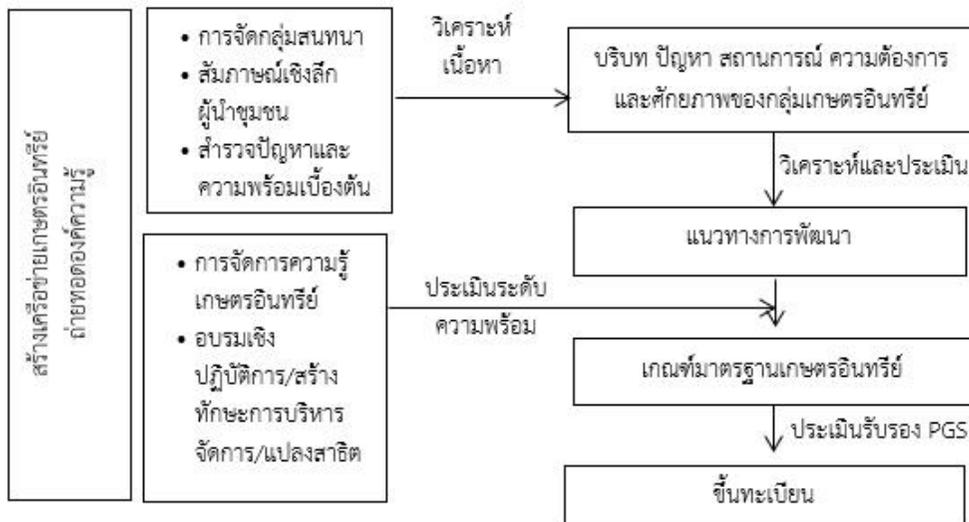
ขั้นตอนที่ 2 ใช้กระบวนการจัดการความรู้ในการสร้างองค์ความรู้หลักการเกษตรอินทรีย์ และอบรมเชิงปฏิบัติการจากผู้เชี่ยวชาญด้านเกษตรอินทรีย์ ทดลองทำแปลงสาธิตเพื่อส่งเสริมศักยภาพเกษตรกรรายย่อยทั้ง 22 ราย จากนั้น ประเมินความรู้ ความเข้าใจ และความพร้อมของเกษตรกรหลังได้รับการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 3 ทำการตรวจประเมินแปลงเกษตรอินทรีย์ โดยคณะกรรมการผู้ตรวจแปลงจากสมาพันธ์เกษตรกรมัยยั้งจังหวัดเชียงใหม่ พิจารณาตัดสินการรับรองมาตรฐาน PGS และขึ้นทะเบียนสำหรับผู้ผ่านเกณฑ์

แบบสอบถามมีคำถามแบบเลือกตอบตามมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) แต่ละคำถามประกอบด้วยข้อความที่เป็นคำตอบเรียงความสำคัญ 5 ระดับของลิเคิร์ต (likert) ในการประเมินปัญหา ความรู้ และความสนใจของเกษตรกรในการพัฒนาเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ ทำการแปลค่าระดับปัญหา ความรู้ และความสนใจ จากการนำค่าเฉลี่ยของข้อความแต่ละข้อมาแปลความหมายตามเกณฑ์ โดยความกว้างอันตรภาคชั้นของเกณฑ์การแปลค่าความคิดเห็นคำนวณจากสมการ (คะแนนสูงสุด-คะแนนต่ำสุด)/จำนวนชั้น นั่นคือ ความกว้างของอันตรภาคชั้น = $(5-1)/5 = 0.8$ (วิเชียร เกตุสิงห์. 2556) และผ่านการทดสอบความตรง (Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Concurrence: IOC) ของข้อความ 0.60 และผ่านการทดสอบค่าความเที่ยง (Reliability) ด้วยการหาค่า Coefficient Alpha วิธีของ Cronbach ด้วยผลการทดสอบได้ค่า α เท่ากับ 0.97

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่ออธิบายวัตถุประสงค์การศึกษาเป็นขั้นตอนแสดงดังรูปที่ 2 ดังต่อไปนี้

รูปที่ 2 กระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

จากรูปที่ 2 อธิบายว่าการพัฒนาระบบเกษตรกรอินทรีย์และขับเคลื่อนสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรรายย่อย อำเภออดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากข้อมูลที่ได้จากการจัดกลุ่มสนทนาและ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน เพื่อให้ได้บริบท ปัญหา สถานการณ์ ความต้องการ และศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร ผู้วิจัยทำการสำรวจปัญหา ความรู้ ความเข้าใจ และประเมินความพร้อมของกลุ่มเกษตรกรในเบื้องต้น เพื่อวิเคราะห์และประเมิน (analyze and evaluate) กำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาระบบเกษตรกรอินทรีย์ที่เหมาะสม จากนั้นจึงอาศัยเครือข่ายความร่วมมือจากสำนักงานเกษตรอำเภออดอยสะเก็ด และสมาพันธ์เกษตรกรมัยยั้งเย็นเชียงใหม่เข้ามาถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อพัฒนาเกษตรกรตามแนวทางที่ประเมินไว้ หลังจากนั้นทำการประเมินความรู้ ความสนใจ ความพร้อมของเกษตรกรอีกครั้ง โดยเกษตรกรที่สามารถปรับวิธีการผลิตรวมถึงจัดการพื้นที่เกษตรจนเข้าเกณฑ์มาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์แล้วก็ยื่นขอรับการตรวจรับรอง PGS

ระบบการรับรองเกษตรกรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมมีความเฉพาะของแต่ละพื้นที่ตามวิถีชีวิต วัฒนธรรม เศรษฐกิจสังคมของชุมชนนั้นๆ กรอบการปฏิบัติอาจแตกต่างกัน แต่ภายใต้หลักการเดียวกันนั้น หลักเกณฑ์กลางสำหรับระบบการรับรองเกษตรกรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมหรือ PGS ต้องมีองค์ประกอบหลัก 2 ประการ ได้แก่ 1) การจัดการระบบตามหลักการ PGS สากล และ 2) มาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์ที่กลุ่มใช้อ้างอิงเพื่อการตรวจรับรอง (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดชุมพร. 2564) ในกระบวนการของการประเมินเพื่อรับรอง PGS ในครั้งนี้มีขั้นตอนหลัก 3 ประการ คือ 1) ประเมินความพร้อมเบื้องต้นตามระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม 2) ขับเคลื่อนโดยส่งเสริมเกษตรกรให้มีความรู้และทักษะด้านเกษตรกรอินทรีย์เพื่อให้เกษตรกรมีความพร้อม เพื่อปรับวิธีการผลิตและการจัดการพื้นที่ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการรับรอง 3) ตรวจประเมินแปลงตามเกณฑ์มาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์โดยผู้ประเมินจากสมาพันธ์เกษตรกรมัยยั้งเย็นเชียงใหม่ จากนั้นพิจารณาข้อมูลและอนุมัติตามขั้นตอนเพื่อขึ้นทะเบียนลำดับถัดไป

4. ผลการวิจัย

สถานการณ์ด้านเกษตรอินทรีย์ตำบลสง่าบ้าน อำเภออดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่และแนวทางการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสม

ปัจจุบันเกษตรกรทำการเกษตรเป็นลักษณะการเพาะปลูกพืชผักผลไม้ ซึ่งเป็นการเกษตรเพื่อการบริโภคและจำหน่ายในท้องถิ่น มีพื้นที่การทำเกษตรขนาดเล็ก มีความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์น้อย เกษตรกรต้องมีการปรับระบบการเพาะปลูกเพื่อเพิ่มมูลค่า รวมถึงการดูแลสภาพแวดล้อม จากรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 22 ราย เกษตรกรส่วนมากจำนวน 19 ราย คิดเป็นร้อยละ 86.36 เป็นเพศหญิง เกษตรส่วนใหญ่ 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 54.55 มีอายุมากกว่า 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 63.64 ส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ถิ่นครองที่ดินการเกษตรมีขนาดเฉลี่ย 2.51 งาน ผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มเกษตรกรต่อปัญหาในการพัฒนาที่ดินในรูปแบบเกษตรอินทรีย์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงปัญหาของเกษตรกรในการพัฒนาเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	SD.	แปลค่า
ปัญหาการทำเกษตรอินทรีย์ที่ถูกต้อง	3.91	0.53	มาก
ปัญหาเกี่ยวกับแมลง ศัตรูพืช และโรคพืช	4.41	0.59	มากที่สุด
ปัญหาการขาดแคลนน้ำใช้ในการเพาะปลูก	4.27	0.70	มากที่สุด
ปัญหาความเหมาะสมของอุณหภูมิและความชื้น	4.00	0.76	มาก
ปัญหาเกี่ยวกับความสมบูรณ์และการตกค้างของสารเคมีในดิน	4.00	0.69	มาก
ปัญหาเกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์	4.09	0.75	มาก
ปัญหาเกี่ยวกับแรงงานที่ใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์	4.14	0.64	มาก
ปัญหาเรื่องเวลาในการดูแลเพาะปลูก	4.18	0.73	มาก
ปัญหาในการเพาะปลูกที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ใกล้เคียง	4.18	0.66	มาก
ปัญหาที่เกี่ยวกับรับรองมาตรฐาน	4.05	0.79	มาก
เฉลี่ยรวม	4.12	0.68	มาก

จากตารางที่ 1 ความคิดเห็นของกลุ่มเกษตรกรต่อปัญหาในการพัฒนาที่ดินในรูปแบบเกษตรอินทรีย์พบว่าโดยรวมแล้วเกษตรกรมีความเห็นว่าเกษตรกรมีปัญหาด้านแมลง ศัตรูพืช และโรคพืชมากที่สุดด้วยค่าเฉลี่ย 4.41 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.59 รองลงมาคือปัญหาการขาดแคลนน้ำใช้ในการเพาะปลูกระดับมากค่าเฉลี่ย 4.27 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.70 รองลงมาเป็นปัญหาเรื่องเวลาในการดูแลเพาะปลูกและปัญหาในการเพาะปลูกที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ใกล้เคียง มีปัญหาในระดับมากด้วยค่าเฉลี่ย 4.18 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.73 และ 0.66 ตามลำดับ

ดังนั้นในการเก็บข้อมูลและตรวจประเมินแปลงอินทรีย์เบื้องต้น จำนวน 22 แปลงของกลุ่มเกษตรกรได้ข้อมูลเพื่อนำไปวางแผนพัฒนาศักยภาพเกษตรกรและแนวทางการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ ดังต่อไปนี้ 1) กลุ่มเกษตรกรมีความรู้เรื่องการทำเกษตรปลอดภัยยาระดับหนึ่ง แต่ยังมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องอยู่บ้างในเรื่องเกษตรอินทรีย์ เช่นการใช้ปุ๋ยเคมีร่วมในกองปุ๋ยหมัก 2) กลุ่มเกษตรกรมีแนวความคิด เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว ลดค่าใช้จ่ายโดยการปลูกผักใช้บริโภคในครอบครัวและแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าน สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน 3) พื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรหลายรายมีขนาดเล็ก เหมาะกับการปลูกเป็นพืชผักใช้บริโภคในครัวเรือน 4) กลุ่มเกษตรกรและ ผู้นำชุมชนมี

ความกระตือรือร้นในการเปลี่ยนแปลง พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง สร้างชุมชนอาหารปลอดภัย และ 5) พื้นที่มีสถานที่สามารถใช้เป็นจุดประสานเพื่ออบรม ที่ง่ายและสะดวกต่อกลุ่มเกษตรกร

ข้อบกพร่องในระบบเกษตรอินทรีย์หลัก 3 อันดับแรกของเกษตรกร คือ 1) ข้อกำหนดการบันทึกและจัดเก็บข้อมูล หัวข้อไม่เคยบันทึกข้อมูลการผลิตหรือบันทึกไม่ครบถ้วน 20 ราย 2) ข้อกำหนดการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว หัวข้อกรณีที่ต้องใช้เมล็ดพันธุ์ที่ผ่านการคลุกสารเคมีกำจัดแมลงและเชื้อรากับเมล็ดหรือกล้าพันธุ์ก่อนปลูก ไม่มีการล้างน้ำสะอาด ก่อนแช่เมล็ด หรือนำไปปลูก 12 ราย และ 3) ข้อกำหนดการจัดการดินและปุ๋ย หัวข้อ ใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าหญ้าหรือคุมหญ้า หรือฮอร์โมนสังเคราะห์ทุกชนิด 6 ราย ตามลำดับ นอกจากนี้เป็นข้อบกพร่องในหัวข้ออื่น ๆ เช่น มาตรการป้องกันการปนเปื้อน หัวข้อ ไม่มีมาตรการป้องกันการปนเปื้อนจากแปลงข้างเคียงหรือแหล่งมลพิษ เช่น มีแนวกันชนไม่ต่ำกว่า 1 เมตร เป็นต้น

กล่าวได้ว่ากลุ่มเกษตรกรบ้านดอกแดง ตำบลสง่าบ้าน อำเภอต๋อยสะเท็ด จังหวัดเชียงใหม่มีความรู้ในด้านเกษตรอินทรีย์ แต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกษตรอินทรีย์ที่เพียงพอ ถือได้ว่าเป็นเกษตรกรกลุ่มที่มีศักยภาพสามารถในการพัฒนาต่อเพื่อสามารถนำผลผลิตส่วนเกินนำไปจำหน่ายชุมชนภายนอกในระดับอำเภอ จังหวัด หรือถึงบุคคลภายนอกเข้ามาในพื้นที่เป็นการสร้างจุดขายใหม่ของชุมชนได้ โดยขอการรับรองการผลิตผลผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์เพิ่มเติม ส่วนเกษตรกรที่เน้นการปลูกเพื่อการบริโภคสามารถให้การอบรมที่เน้นด้านการปลูกเพื่อบริโภคอย่างถูกต้องและที่ปลอดภัย

แนวทางที่เหมาะสมกับการพัฒนากลุ่มเกษตรกร เพื่อขับเคลื่อนสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม คือ 1) พัฒนาเกษตรกรด้านความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการและมาตรฐานของการทำเกษตรในระบบเกษตรอินทรีย์เพื่อเข้าสู่กระบวนการตรวจรับรองตามมาตรฐาน PGS ได้ และ 2) พัฒนาเกษตรกรให้มีทักษะเชิงปฏิบัติด้านการทำการเกษตรอินทรีย์ที่ถูกต้องเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูกและ จัดการพื้นที่การเกษตรให้เป็นไปตามมาตรฐานสามารถเข้าสู่กระบวนการตรวจรับรองตามมาตรฐาน PGS ได้

การส่งเสริมและการขับเคลื่อนระบบเกษตรอินทรีย์เกษตรกรรายย่อยอำเภอต๋อยสะเท็ด จังหวัดเชียงใหม่เข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม

ในการส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรเพื่อขับเคลื่อนสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมตามแนวทางที่เหมาะสมที่ประเมินไว้ได้ ผู้วิจัยส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสมาชิกเกษตรกรยั่งยืนเชียงใหม่ทางสมาพันธ์ได้เข้ามาเป็นที่ปรึกษา ถ่ายทอดองค์ความรู้ ใช้กระบวนการจัดการความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ภายในกลุ่มในประเด็นการประกอบอาชีพเกษตร รูปแบบและพฤติกรรมของการทำเกษตรในชุมชนที่เหมาะสมทัศนคติของเกษตรกรกับการมีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพเกษตรอินทรีย์ และจัดอบรมให้ความรู้ที่ถูกต้องด้านเกษตรอินทรีย์และการเตรียมพร้อมเพื่อเข้ารับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

เกษตรกรเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการจากผู้เชี่ยวชาญด้านเกษตรอินทรีย์ การทำแปลงสาธิตด้านเกษตรอินทรีย์ การจำลองสถานการณ์การตรวจประเมิน รวมไปถึงไปศึกษารูปแบบเกษตรอินทรีย์ต้นแบบที่ได้มาตรฐาน และร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการการเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมกับเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย ครอบคลุมเรื่องปัจจัยการผลิตเกษตรอินทรีย์ ปุ๋ยอินทรีย์ และชีวภัณฑ์ป้องกันกำจัดโรคแมลงเบื้องต้น การจัดการฟาร์มอินทรีย์ การจัดการพื้นที่ที่เหมาะสมกับเกษตรอินทรีย์ หลักการตรวจประเมินแปลงเกษตรอินทรีย์ และการตรวจประเมินเพื่อขอการรับรองแปลงเกษตรอินทรีย์ในมาตรฐาน และเอกสารบันทึกฟาร์มและแผนการปลูก ฝึกทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากมูลสัตว์ และเศษพืช ผลไม้ การจัดทำแปลงสาธิตการปลูกพืชผักสวนครัวใช้แบบสอบถามในการประเมินความรู้เกษตรกร กิจกรรมส่งข้างต้นช่วยให้เกษตรกรมีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการจัดการพื้นที่ตามเกษตรมาตรฐานเพื่อการตรวจรับรอง PGS

รูปที่ 3 การฝึกทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

รูปที่ 4 การจัดการพื้นที่

รูปที่ 5 การทดลองทำแปลงเกษตรสาธิต

รูปที่ 6 ผลผลิตเกษตรอินทรีย์

นอกจากนั้นการวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนาเครือข่ายและความร่วมมือจากหน่วยงานวิชาการ ทั้งจากสำนักงานเกษตรอำเภออดอยสะเก็ด และเครือข่ายสมาพันธ์เกษตรกรกรยั่งยืนเชียงใหม่ ที่เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงในการเตรียมความพร้อมและพัฒนาในกลุ่มเกษตรกรให้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการจัดการพื้นที่ตามเกษตรมาตรฐานเพื่อการตรวจรับรอง PGS

- 1) สมาพันธ์เกษตรกรยั่งยืนเชียงใหม่ การจัดกิจกรรมฝึกอบรม อบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้และสร้างทักษะด้านเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม PGS แก่เกษตรกร
- 2) สมาพันธ์เกษตรกรยั่งยืนเชียงใหม่จัดเวทีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างเกษตรกรจากเครือข่ายเกษตรกร
- 3) กลุ่มเกษตรกรเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสมาพันธ์เกษตรกรยั่งยืนเชียงใหม่ คณะกรรมการสมาพันธ์เกษตรกรยั่งยืนเชียงใหม่ ให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางด้านเทคนิคกลุ่มเกษตรกร
- 4) สมาพันธ์เกษตรกรยั่งยืนเชียงใหม่จัดกิจกรรมการตรวจประเมินแปลงอินทรีย์ สรุปผลการประเมินพร้อมทั้งชี้แจงรายละเอียดให้กับเกษตรกรรับทราบ
- 5) คณะกรรมการสมาพันธ์เกษตรกรยั่งยืนเชียงใหม่การเข้าตรวจรับรองแปลงเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม จังหวัดเชียงใหม่ แก่เกษตรกรที่มีความพร้อมเข้าเกณฑ์มาตรฐาน

ผลจากการระดมการถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการระบบเกษตรอินทรีย์จากคณะกรรมการสมาพันธ์เกษตรกรยั่งยืนเชียงใหม่ทำให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในระบบเกษตรอินทรีย์มากขึ้นมีความรู้เกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมมากขึ้น

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินตนเองก่อนและหลังการได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์
กลุ่มเกษตรกรรายย่อย อำเภอตอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

รายการประเมิน	ก่อนร่วมโครงการ			หลังร่วมโครงการ		
	$\bar{X}$	S.D	แปลค่า	$\bar{X}$	S.D	แปลค่า
ความรู้ ความเข้าใจในระบบเกษตรอินทรีย์	2.73	0.70	ปานกลาง	4.05	0.58	มาก
ความรู้เกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม	1.95	0.65	น้อย	4.00	0.76	มาก
ทักษะด้านการเกษตรที่สามารถนำไปพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์	4.14	0.64	มาก	4.41	0.50	มากที่สุด
สนใจที่จะพัฒนาระบบเกษตรของท่านเป็นเกษตรอินทรีย์	4.73	0.63	มากที่สุด	4.91	0.29	มากที่สุด
สามารถปรับการเพาะปลูกเป็นเกษตรอินทรีย์ได้	4.73	0.46	มากที่สุด	4.86	0.35	มากที่สุด
สนใจที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของชุมชน	4.82	0.39	มากที่สุด	4.91	0.29	มากที่สุด
ตระหนักในความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์	4.82	0.39	มากที่สุด	4.82	0.39	มากที่สุด
ตระหนักถึงผลที่จะได้รับการทำการเกษตรอินทรีย์	4.73	0.46	มากที่สุด	4.73	0.46	มากที่สุด
รวม	4.08	0.54	มาก	4.59	0.45	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินตนเองก่อนและหลังการได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ กลุ่มเกษตรกร พบว่าเกษตรกรความรู้ ความเข้าใจในระบบเกษตรอินทรีย์ เพิ่มขึ้นจากระดับปานกลางเป็นระดับมาก เกษตรกรความรู้เกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นจากระดับน้อยเป็นระดับมาก เกษตรกรมีทักษะด้านการเกษตรที่สามารถนำไปพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นจากมากเป็นระดับมากที่สุด

นอกจากนี้ยังพบว่าหลังจากผ่านกระบวนการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์ กลุ่มเกษตรกรสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูกเป็นเกษตรอินทรีย์ได้อย่างเหมาะสม และมีความสนใจที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของชุมชนในระดับมากที่สุด เกษตรกรตระหนักในความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์และตระหนักถึงผลที่จะได้รับการทำการเกษตรอินทรีย์ในระดับมากที่สุดเช่นกัน

การตรวจประเมินเพื่อการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม

จากการที่ได้ทำการส่งเสริมและการขับเคลื่อนระบบเกษตรอินทรีย์เกษตรกรรายย่อยอำเภอตอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมโดยการให้ความรู้และเพิ่มทักษะเชิงปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ที่ถูกต้องจนเกษตรกรสามารถนำไปปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตได้ คณะกรรมการสมาชิกเกษตรกรยั่งยืนเชียงใหม่ได้ทำการเข้าตรวจรับรองแปลงเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกรรายที่เข้าเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งมีเกษตรกร 1 รายที่เข้าเกณฑ์และผ่านเกณฑ์มาตรฐานรับรองแปลงเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นเกษตรกรรายนี้ได้เข้าร่วมเข้ากิจกรรมส่งเสริมทุกครั้ง ได้นำความรู้ไปปรับปรุงแปลงเกษตรของตนเอง เป็นเกษตรกรที่มีความพร้อมทั้งด้านความรู้

ทักษะ และการจัดการพื้นที่จึงสามารถเข้าสู่กระบวนการตรวจรับรองตามขั้นตอน PGS โดยสมาพันธ์เกษตรกรมัยยั้งยืน จังหวัดเชียงใหม่ได้ และผ่านการประเมินขั้นทะเบียนรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม ประเภทการรับรอง ระยะปรับเปลี่ยน และรับรองแบบไม่มีเงื่อนไข

ส่วนเกษตรกรรายอื่น ๆ ไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการเข้ารับการตรวจตามขั้นตอน PSG ได้เพราะไม่เข้าเงื่อนไขของการตรวจรับรองบางประการ อันดับแรกคือ ไม่ผ่านข้อกำหนดการเรื่องจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิต อันดับที่สอง การจัดการดินและปุ๋ย และอันดับที่สาม การไม่มีมาตรการป้องกันการปนเปื้อนจากแปลงข้างเคียงหรือแหล่งมลพิษ เช่น มีแนวกันชนไม่ต่ำกว่า 1 เมตร ไม่มีบ่อน้ำ ไม่มีรั้ว เป็นต้นอย่างไรก็ตามเกษตรกรหลายรายยังคงจะมีการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ของตนเองเพื่อให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานและเข้าสู่กระบวนการรับรองต่อไปในอนาคต

5. อภิปรายผลและสรุปผล

จากการวิจัยพบว่าแนวทางการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์และขับเคลื่อนระบบเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเกษตรกรเพื่อเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม คือ 1) พัฒนาเกษตรกรด้านความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการและมาตรฐานของการทำเกษตรอินทรีย์ และ 2) พัฒนาเกษตรกรให้มีทักษะเชิงปฏิบัติด้านการทำการเกษตรอินทรีย์ที่ถูกต้องเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูกและจัดการพื้นที่การเกษตรให้เป็นไปตามมาตรฐาน หลังจากได้ทำการส่งเสริมพัฒนาเกษตรกรตามแนวทางเหล่านั้นจนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นด้านเกษตรอินทรีย์ที่ถูกต้อง พบว่ามีเกษตรกร 1 รายที่มีความพร้อมและสามารถจัดการพื้นที่การเกษตรของตนเองจนมีมาตรฐานตามเกษตรอินทรีย์สามารถผ่านเข้าสู่กระบวนการตรวจรับรองตามมาตรฐาน PGS ส่วนเกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานทั้งหมดมีสาเหตุสำคัญ คือไม่ผ่านข้อกำหนดการเรื่องจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตและการจัดการพื้นที่เกษตรกรเหล่านั้นยังคงจะมีการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ของตนเองเพื่อให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานและเข้าสู่กระบวนการรับรองต่อไปในอนาคต

จากการวิจัยพบว่าปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มเกษตรกรนั้นมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญาพัสดุ กลุ่มอมงเจริญ ไสภณ พองเพชร ปิยวรรณ สิริประเสริฐศิลป์ และคณะ (2564) ทั้งปัญหาการวางแผนการผลิตขาดองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหา เกษตรกรมีปัญหการจัดการพื้นที่ทั้งคุณภาพของดินและการจัดการน้ำ นอกจากนี้ยังพบว่าการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรรายย่อยโดยการสร้างมีส่วนร่วมของภาคี คือสำนักงานเกษตรอำเภอคอยสะเกิด สมาพันธ์เกษตรกรมัยยั้งยืนเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่สามารถผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนงานในระดับชุมชนได้สอดคล้องกับการศึกษาของ อภิชาติ ใจอารีย์ (2561) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วนเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ที่ประสบความสำเร็จ อีกทั้งยังพบว่าการมีผู้นำเกษตรกรที่เข้มแข็งมีส่วนสำคัญมากในการขับเคลื่อนและการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ของชุมชนร่วมกับภาคีเครือข่ายให้ประสบความสำเร็จเช่นกัน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับเกษตรกร

6.1.1 เกษตรกรต้องมีการเข้าใจหลักการพื้นฐานรวมถึงแนวทางปฏิบัติเกษตรอินทรีย์ที่ถูกต้อง และยินดีที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตหรือมีการจัดการพื้นที่การเกษตรตามเกณฑ์มาตรฐาน

6.1.2 เกษตรกรควรนำข้อเสนอและผลการประเมินจากผู้ตรวจแปลงไปปรับปรุงวิธีการผลิตและการจัดการพื้นที่

6.1.3 เกษตรกรควรมีการการรวมกลุ่มเกษตรกรอย่างเข้มแข็งภายใต้ผู้นำที่มีประสบการณ์หรือมีความกระตือรือร้น จะทำให้สามารถเข้าถึงหน่วยงานภาคีเครือข่ายได้ง่ายขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะส่วนของหน่วยงานภาคี

6.2.1 หน่วยงานภาคีเครือข่ายควรประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรทราบถึงความสำคัญของการทำเกษตรอินทรีย์

6.2.2 หน่วยงานภาคีเครือข่ายควรให้การสนับสนุน ส่งเสริมและติดตามกลุ่มเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง
ให้สามารถพัฒนาระบบเกษตรจนเข้าเกณฑ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์

6.2.3 หน่วยงานภาคีเครือข่ายควรช่วยพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้แก่กลุ่ม
เกษตรกร

6.2.4 หน่วยงานภาคีเครือข่ายควรส่งเสริมการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์

ประเด็นการวิจัยที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาในอนาคตคือศึกษาแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เกษตร
อินทรีย์

7. กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ที่สนับสนุน
ทุนในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญที่ให้เสนอแนะความคิดเห็นเพื่อการพัฒนา และมหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงใหม่ โดยงานวิจัยชิ้นนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัย เลขที่ IRBCMRU 2024/145.22.03

เอกสารอ้างอิง

กัญญาพัสดุ กล่อมธงเจริญ โสภณ พองเพชร ปิยวรรณ สิริประเสริฐศิลป์ และประภัสสร วรณสฤติย์. (2564,
มกราคม). “การศึกษาความต้องการสินค้าเกษตรอินทรีย์ของร้านอาหารที่ตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยแม่โจ้
จังหวัดเชียงใหม่”. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. 16(1) : 124-148.

คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ. (2566). “แผนปฏิบัติการด้านเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2566-2570.”
[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.mhesi.go.th/index.php/all-media/book/8857-2566-2570.html>. สืบค้น 20 กันยายน 2567.

มูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย. (2560). “คู่มือการรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม พี จี เอส.” [ออนไลน์].

เข้าถึงได้จาก : https://www.idd.go.th/Web_PGS/data/pdf/PGSManual.pdf. สืบค้น 2 สิงหาคม 2566.

วิเชียร เกตุสิงห์. (2556). สถิติที่ใช้ในการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : กองวิจัย สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ.

สวรรค์ มณีโชติ และดุสิต อธิวุฒนา. (2562, มิถุนายน). “การประยุกต์ใช้ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม
เพื่อส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ภายในชุมชนเกษตรกรรายย่อย”. Thai Journal of Science and
Technology. 8(5) : 454-467.

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดชุมพร. (2564). “หลักเกณฑ์กลางสำหรับระบบการรับรองเกษตรอินทรีย์
แบบมีส่วนร่วม.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.opsmoac.go.th/chumphon-dwl- preview 431691791913>. สืบค้น 20 กันยายน 2567.

สำนักงานเกษตรอำเภอตอยสะเก็ด. (2567). “ข้อมูลเกษตรกร.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
<https://chiangmai.doae.go.th/doesaket>. สืบค้น 20 กันยายน 2567.

อภิชาติ ใจอารีย์. (2561, ตุลาคม). “แนวทางการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารปลอดภัย
สำหรับชุมชน : บทสะท้อนจากภาคปฏิบัติการ”. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร. 38(5) :1-17.

คุณค่าทางวิชาการ

งานวิจัยนี้สามารถพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ของรายย่อยในชุมชนให้ได้มาตรฐานและขับเคลื่อนให้เกษตรกรมีโอกาสได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ซึ่งนอกจากเป็นการจัดการต้นน้ำเพื่อสร้างคุณภาพด้านการผลิตแล้วยังสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร เพิ่มโอกาสให้เกษตรกรรายย่อยขยายตลาดเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคที่รักสุขภาพ ในวงกว้างขึ้นเป็นช่องทางการเพิ่มรายได้แก่ครัวเรือน อีกทั้งงานกระบวนการวิจัยครั้งนี้ยังได้การพัฒนาศักยภาพผู้นำเกษตรกรให้เข้มแข็งอันเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนและการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ของชุมชนร่วมกับภาคีเครือข่ายให้ประสบความสำเร็จ